

PM Rotel IX (Dnr KS 2019/1098)

Uppdaterad åtgärdstabell för särskilt skyddsvärda träd 2020–2024

Remiss från Naturvårdsverket

Remisstid den 2 oktober 2019

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i promemorian.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Katarina Luhr anför följande.

Ärendet

Naturvårdsverket har sedan år 2004 tagit fram åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd. Naturvårdsverket har beslutat att uppdatera det nuvarande åtgärdsprogrammets kortsiktiga mål och åtgärdstabell, vilket nu är ute på remiss. Stockholms stad har fått remissen för yttrande. Tabellen ska vara ett vägledande, ej formellt bindande dokument och gälla under åren 2019–2023.

Åtgärdsprogrammet för särskilt skyddsvärda träd omfattar gamla, grova och ihåliga träd som står i kulturlandskapet. De träd som bedöms vara särskilt skyddsvärda har stor betydelse för bevarandet av biologisk mångfald och för att uppfylla flera av riksdagen antagna miljö kvalitetsmål.

Med särskilt skyddsvärda träd avses:

- Jätteträd; träd grövre än 1 meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
- Äldre träd; gran, tall, ek och bok äldre än 200 år. Övriga trädslag äldre än 140 år.
- Grova hålträd; träd grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hålighet i huvudstammen.

Programmet beskriver fem trädmiljöer som särskilt viktiga att prioritera inom ramen för bevarandeplanering och vid genomförande av skötselåtgärder: grova och gamla ekar, gårdsmiljöer, parker och kyrkogårdar, alléer och andra vägnära träd samt hamlade träd.

Åtgärdsprogrammets mål och åtgärder riktar sig i första hand till berörda offentliga aktörer. Rapporten innehåller mål samt en kortfattad presentation av angelägna åtgärder under tiden 2019–2023 för att naturtypens bevarandestatus i Sverige ska kunna förbättras. Målen och åtgärderna i åtgärdsprogrammet är frivilliga att uppfylla.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd. Stadsbyggnadsnämnden och Södermalms stadsdelsnämnd har inte inkommit med svar. Kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden samt Skarpnäcks stadsdelsnämnd har svarat med kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret anser att det uppdaterade åtgärdsprogrammet i huvudsak är bra. Ett antal åtgärder och rekommendationer som berör det kommunala ansvaret bör dock revideras.

Kyrkogårdsförvaltningen välkomnar uppdateringen av skriften och lyfter flertalet av åtgärdsförslagen som särskilt viktiga.

Miljöförvaltningen har inga synpunkter på de uppsatta målen, men anser att det är upp till varje kommun att bestämma vilka verktyg som ska användas för att uppnå bästa resultat.

Trafikkontoret lyfter behov av att utveckla samverkan med andra förvaltningar och kontinuiteten i arbetet för att förstärka sambanden och skydda ekmiljöerna.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning anser att förslaget till åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd är mycket ambitiöst och angeläget men att tidsplanen anses orealistisk.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd vill specifikt avråda från målsättningen att kommunerna ska erbjuda allmänheten och större företag möjlighet att lägga ut död ved på av kommunen upprättade biodepåer/faunadepåer på grund av risk för trädskjudomar.

Mina synpunkter

Att skydda särskilt värdefulla träd är mycket angeläget i arbetet med att stärka och skydda Stockholms höga natur- och kulturvärden. Med den ökade exploateringen som följer av urbaniseringen så måste stadens grönstruktur inklusive stadens särskilt värdefulla träd hanteras med stor medvetenhet och med genomtänkta åtgärder. Staden har sedan länge ett långsiktigt arbete med träd och grönska och har sedan några år tillbaka tillsatt en arbetsgrupp i arbetet med "Grönare Stockholm" för att öka samverkan mellan berörda förvaltningar och i detta arbete även skjutit till ekonomiska medel för att investera i stadsgrönskan. Staden arbetar med verktyg som grönytefaktor och skadelindringshierarki när vi bygger, samtidigt som vi kartlägger naturvärden och säkerställer en ändamålsenlig skötsel. Det finns dock mer att göra. Åtgärdstabellen är tydlig och ambitiös, och jag är mycket positiv till förslaget som ett steg på vägen mot att skydda särskilt värdefulla träd i Stockholms stad. Flera av åtgärdsförslagen i remissen är bra, jag ser till exempel att en stadsövergripande strategi för bevarandet av värdefulla träd är intressant för Stockholm. Utbildning för personal som jobbar med trädvård är också något som är efterfrågat i staden. Jag ser dock att både den kommunala finansieringen och tidsramarna kommer vara svåra att uppfylla och att staden därför kommer behöva göra en prioritering av de föreslagna åtgärderna.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i promemorian.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 19 september 2019

KATARINA LUHR

Bilaga

Remissen

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Naturvårdsverket har sedan år 2004 tagit fram åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd. Naturvårdsverket har beslutat att uppdatera det nuvarande åtgärdsprogrammets kortsiktiga mål och åtgärdstabell, vilket nu är ute på remiss. Tabellen ska vara ett vägledande, ej formellt bindande dokument och gälla under åren 2019–2023.

Åtgärdsprogrammet för särskilt skyddsvärda träd omfattar gamla, grova och ihåliga träd som står i kulturlandskapet. De träd som bedöms vara särskilt skyddsvärda har stor betydelse för bevarandet av biologisk mångfald och för att uppfylla flera av riksdagen antagna miljö kvalitetsmål.

Med särskilt skyddsvärda träd avses:

- Jätteträd; träd grövre än 1 meter i diameter på det smalaste stället under brösthöjd.
- Äldre träd; gran, tall, ek och bok äldre än 200 år. Övriga trädslag äldre än 140 år.
- Grova hålträd; träd grövre än 40 cm i diameter i brösthöjd med utvecklad hålighet i huvudstammen.

Programmet beskriver fem trädmiljöer som särskilt viktiga att prioritera inom ramen för bevarandeplanering och vid genomförande av skötselåtgärder: grova och gamla ekar, gårdsmiljöer, parker och kyrkogårdar, alléer och andra vägnära träd samt hamlade träd.

Åtgärdsprogrammets mål och åtgärder riktar sig i första hand till berörda offentliga aktörer. Rapporten innehåller mål samt en kortfattad presentation av angelägna åtgärder under tiden 2019–2023 för att naturtypens bevarandestatus i Sverige ska kunna förbättras. Målen och åtgärderna i åtgärdsprogrammet är frivilliga att uppfylla.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, trafiknämnden, Skarpnäcks stadsdelsnämnd, Spånga-Tensta stadsdelsnämnd och Södermalms stadsdelsnämnd. Stadsbyggnadsnämnden och Södermalms stadsdelsnämnd har inte inkommit med svar. Kyrkogårdsnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, trafiknämnden samt Skarpnäcks stadsdelsnämnd har svarat med kontorsyttranden.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 2 september 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Träden på Stockholms gator och i stadens parker är viktiga både för stadsbilden och miljön. Träden bidrar till bättre luft och lokalt klimat samtidigt som de förskönar staden och bidrar till ökat välbefinnande. Enligt trafiknämnden finns idag uppskattningsvis en miljon träd i Stockholm och det pågår ett ständigt utvecklingsarbete för att få träd att trivas i utsatta miljöer

i staden. Ansvar för stadens träd är fördelat mellan olika nämnder och bolagsstyrelser i staden. Trafiknämnden har genom stadsträdgårdsmästaren ett övergripande ansvar för trädfrågor.

Stadsledningskontoret anser att det uppdaterade åtgärdsprogrammet i huvudsak är bra. Att förbättra naturtypens bevarandestatus kommer dock kräva ökade resurser för bland annat skötsel. Ett antal åtgärder och rekommendationer som berör det kommunala ansvaret bör revideras. Det gäller bland annat trädvårdsplaner som åtgärdsplanen anger bör upprättas för alla begravningsplatser, kyrkogårdar, kyrkotomter, parker samt gatuträd och att dessa bör uppdateras minst vart tionde år. Stadsledningskontoret anser att detta är ett kostnadsdrivande och att det bör vara upp till varje kommun att bäst avgöra vilka verktyg som ska användas. Det samma gäller bland annat behovet av kommunala trädråd och kommunala strategier för träd.

I övrigt hänvisas till kyrkogårdsförvaltningens, miljöförvaltningens och trafikkontorets tjänsteutlåtanden.

Kyrkogårdsförvaltningen

Kyrkogårdsförvaltningens tjänsteutlåtande inkom den 26 augusti 2019 och har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms stads kyrkogårdsförvaltning förvaltar träden på stadens 11 begravningsplatser, miljöer med höga kultur- och naturvärden.

Flertalet av begravningsplatserna anlades på slutet av 1800-talet och början av 1900-talet då nya träd planterades och befintliga träd bevarade i gestaltningen. Av dessa träd kvarstår bland annat gamla granar, tallar, ekar och ett fåtal almar som idag klassas som särskilt skyddsvärda träd. I kyrkogårdsförvaltningens trädbestånd förekommer även jätteträd, grova hålträd och hamlade träd i alléer. Det är av största vikt att dessa träd vårdas på bästa sätt varför kyrkogårdsförvaltningen välkomnar uppdateringen av skriften.

En av de viktigaste delarna i arbetet med skyddsvärda träd är kunskapsspridning och information om trädens värden och behov av skydd och vård. Att grundkurser och fördjupningskurser inom ämnet anordnas ses därför som positivt. Det är dock viktigt att kurserna marknadsförs inom samtliga berörda aktörers verksamheter så att så många som möjligt uppmärksammas om tillgången till dem.

Grundkurser för personal som arbetar med trädvård och för dem som utför arbeten nära träd bör genomföras på lokal arbetsplatsnivå. Deltagarna får då kunskap om dem individer som just de sköter om. Detta möjliggör i ett engagemang hos personalen att agera ambassadörer för de skyddsvärda träden i deras närhet.

I många gamla kyrkogårdsmiljöer är behovet av efterträdare stort då trädbestånden ofta har en hög ålder. Inplantering av nya träd kan, framför allt i städer, begränsas av platsbrist. Både i konkurrens med befintliga träd, men även i konkurrens med tillgänglig gravmark.

Konflikter kan även uppstå mellan att bevara gamla värdefulla träd och att plantera för framtiden. En avvägning som ofta är svår att ta ställning till och där en fastställd trädvårdsplan är ett viktigt hjälpmedel.

En annan problematik vid återplantering av träd i kyrkogårdsmiljöer är utbudet av ersättningsarter för särskilt karaktärgivande träd så som hängalmar. Det finns även behov av att plantera en bredd av arter för att på sikt garantera ett friskt trädbestånd i våra kulturmiljöer. Av den anledningen välkomnas den studie om ersättningsträd och exotiska trädarter som föreslås i åtgärdstabellen.

Konflikter kan ibland uppstå mellan de kulturhistoriska-, sociala-, och biologiska värden som begravningsplatser besitter. Åsikter kring att bevara död ved på kyrkogårdarna går ofta isär.

Att, som föreslås i åtgärdstabellen, arbeta med faunadepåer på undanskymda platser av begravningsplatserna är därför ett bra alternativ där så är möjligt. Dock kan en okunskap finnas angående hur en faunadepå ska utformas och förvaltas. Att ta fram en vägledning för detta skulle därför gynna det önskvärda resultatet om en rik biologisk mångfald på landets kyrkogårdar.

Miljöförvaltningen

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande inkom den 28 augusti 2019 och har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen delar Naturvårdsverkets vision om att grova, gamla, ihåliga, och hamlade träd bör bevaras som ett viktigt värdebärande element i landskapet. Dessa träd bidrar med stora kulturella och biologiska värden.

Dokumentet *Åtgärdstabell för särskilt skyddsvärda träd* beskriver långsiktiga och kortsiktiga mål, samt en lista med åtgärder och rekommendationer. Förvaltningen har inga synpunkter på de uppsatta målen, men anser att texten under *Åtgärder och rekommendationer* bör arbetas om för de avsnitt som berör det kommunala ansvaret. De åtgärder som ligger på länsstyrelserna, som att ta fram och sammanställa underlag, skulle däremot vara ett stort stöd i förvaltning och planering. Nedan listas synpunkter under respektive rubrik.

Information till kommuninnevånare

Enlig dokumentet ska samtliga kommuner informera allmänheten senast 2023 om var trädfällningsförbud gäller. Det är oklart vad som menas med detta. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet, när det gäller 12:6 samråd enligt miljöbalken angående särskilt skyddsvärda träd, och torde vara en lämpligare part att hålla i en eventuell informationskampanj.

Trädvårdsplaner och åtgärdsplaner för särskilt skyddsvärda träd i tätorter, parker, alléer begravningsplatser, kyrkogårdar och kyrkotomter

Trädvårdsplaner är bra verktyg för enskilda trädbestånd och en bra rekommendation till förvaltningar som ansvarar för trädens skötsel. Förvaltningen vänder sig dock mot att det i dokumentet står att dessa förvaltningar senast år 2022 bör ha tagit fram en åtgärdsplan för varje enskilt träd. Förvaltningen anser att det är upp till varje kommun att bestämma vilka verktyg som ska användas för att uppnå bästa resultat.

Kommunal strategi för träd

Detsamma gäller texten om att det senast 2021 bör finnas en kommunal strategi för särskilt skyddsvärda träd. Förvaltningen anser att det är upp till varje kommun att bestämma vilka verktyg som ska användas för att uppnå bästa resultat.

Kommunala trädråd

En föreslagen åtgärd är att kommunerna ska bilda ett så kallat trädråd. Det är en organisatorisk fråga, och den största utmaningen i en stor kommun med många förvaltningar är att definiera vilka uppgifter och vilken rådighet ett sådant trädråd ska ha. Stockholm inrättade ett trädråd år 2010 som sedan lades ned 2014 bland annat på grund av dessa svårigheter.

Webbplats

Att länsstyrelsen skapar en webbplats med relevant information om särskilt skyddsvärda träd, med sökbara kartor som regelbundet uppdaterades, skulle vara ett stort stöd för

kommunerna i sin förvaltning och planering. I Stockholms stad finns redan bra underlag för ädellöv, medan det saknas ett övergripande underlag för gamla barrträd, främst tall.

Miljöförvaltningens arbete med skyddsvärda träd

Stockholms stad skapade 2006 en databas över stadens grova och skyddsvärda ekar, *Stockholms skyddsvärda ekmiljöer*. Databasen togs fram genom fältinventeringar och flygbildstolkningar och uppdaterades under 2017 av miljöförvaltningen. Databasen används både i stadsplanering och vid förvaltning av träden, då många av stadens grova träd är i behov av regelbunden s.k. friställning.

Miljöförvaltningen har under året tagit fram en skötselutbildning för naturmark som vänder sig till stadens förvaltare och entreprenörer. Denna utbildning handlar bland annat om värdefulla träd och vad som krävs för att upprätthålla de biologiska kulturella värdena.

I den *Strategi för biologisk mångfald*, som miljöförvaltningen under året tar fram i samarbete med övriga förvaltningar, är också Stockholms värdefulla trädmiljöer beskrivna.

Trafikkontoret

Trafikkontorets tjänsteutlåtande daterat den 16 augusti 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms ekmiljöer inventerade i ”Stockholms unika eksamband”. Flera platser som har karterats inom denna som Kristineberg, Farsta och Norra Djurgårdsstaden sammanfaller med tyngdpunkter för stadsutveckling. I vissa fall har byggnationer redan gått hårt åt de befintliga ekarna. Samverkan med andra förvaltningar för att förstärka sambanden och skydda ekmiljöerna bör utvecklas. Eksambanden bör kompletteras med en inventering av gamla barrträd och då främst tall.

Vid byggnation sker markförändringar som ofta påverkar träden negativt som förändringar av nivåer, hårdgörning av mark, schakter, infrastruktur, ledningar etcetera. Det är resurskrävande att spara träd vid byggnation: Det krävs kunskap och erfarenhet för att kunna bedöma om ett träd kan sparas och hur det påverkas av en närliggande byggnation. Om träden skadas av något av ovanstående kan de snart komma att bli riskträd.

I gatumiljöer ska träd som bedöms som riskträd ska alltid åtgärdas, helst tas ned. Gatuträden kommer inte att veteraniseras, och inte heller sparas som högstubbar.

En i remissen föreslagen åtgärd är att kommunerna ska bilda ett så kallat trädråd. Det är en organisatorisk fråga, och den största utmaningen i en stor kommun med många förvaltningar är att definiera vilka uppgifter och vilken rådighet ett sådant trädråd ska ha. Stockholm inrättade ett trädråd år 2010 som sedan lades ned 2014 bland annat på grund av dessa svårigheter.

Flera av åtgärderna i remissen är kostnadsdrivande och skulle innebära att medel behöver avsättas i budget. I dokumentet anges att trädvårdsplaner ska tas fram med åtgärdsplan för varje enskilt träd. Det är ett digert och kostsamt arbete både att inventera alla träd och sedan hålla dessa planer uppdaterade.

Den del av stadens mark som klassas som naturmark där många av de skyddsvärda träden står får i dagsläget nästan inga pengar för skötsel. Denna typ av områden behöver skötas i större utsträckning och behöver därför mer medel. Om mer medel ges till naturmark kan staden arbeta för en bättre ekologisk mångfald och samtidigt arbeta med trygghetsröjningar och ha ett bättre underhåll för siktröjningar etcetera. Genom ett mer kontinuerligt pågående arbete med naturinsatserna blir de långsiktigt mer ekonomiska.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 29 augusti 2019 att överlämna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 29 augusti 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen anser att förslaget till åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd är mycket ambitiöst och angeläget. Bevarandet av gamla, grova och ihåliga träd är viktiga ur en rad olika aspekter, inte minst ur en ekologisk synvinkel.

Många av de förslag till åtgärder som lämnas i förslaget är enligt förvaltningen angelägna att genomföra och tillämpa, exempelvis att ta fram åtgärdsplaner för särskilt skyddsvärda träd samt återplantering av träd.

Förvaltningen ställer sig dock frågande till om tidplanen för flera av nämnda åtgärder är realistiska, exempelvis att senast till år 2022 ha upprättade trädvårdsplaner och specifika åtgärdsplaner för särskilt skyddsvärda träd, då framtagandet av dessa dokument tar stora personella och ekonomiska resurser i anspråk.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 30 augusti 2019 att godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 juli har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen anser att förslaget till åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd är mycket ambitiöst och viktigt. Bevarandet av gamla, grova och ihåliga träd är viktigt ur en rad olika aspekter, inte minst ur en ekologisk synvinkel.

Många av de förslag till åtgärder och rekommendationer som lämnas i förslaget är enligt stadsdelsförvaltningen angelägna att genomföra och tillämpa, exempelvis att vid upphandling ställa krav på kompetenta arborister (dock inte nödvändigtvis med särskild certifiering för trädåtgärder), inventera och ta fram åtgärdsplaner för särskilt skyddsvärda träd samt återplantering av träd.

Stadsdelsförvaltningen ställer sig dock frågande till om tidplanen och den ekonomiska aspekten för flera av nämnda åtgärder är realistiska, exempelvis att till senast år 2022 ha upprättat trädvårdsplaner och specifika åtgärdsplaner för särskilt skyddsvärda träd. Framtagandet av dessa dokument tar stora personella och ekonomiska resurser i anspråk.

I förslaget nämns målsättningen att kommunerna ska erbjuda allmänheten och större företag möjlighet att lägga ut död ved på av kommunen upprättade biodepåer/faunadepåer. Förvaltningen vill avråda från detta. Risken är stor att sådana depåer skapar grogrund för spridning av olika trädskjdomar som almsjuka och fruktträdkräfta. Förvaltningen vill fortsätta att upprätta egna depåer som hanteras av personal med yrkeskunskap.